

TURUNCU DEVRİM SONRASI UKRAYNA VE AVRUPALILAŞMA SÜRECİ

Ahmet Nazmi ÜSTE

Dokuz Eylül Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Türkiye

Ülviyye AYDIN

*Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Bölümü, Türkiye*

Abdurrahman RASGEN

*Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Programı, Türkiye*

Giriş

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında bağımsızlık ilan eden ülkelerin çoğu, yönlerini Doğu'dan Batı'ya döndürmüş, Batı ile ilişkilerin geliştirilmesiyle ilerleme kaydedeceklerini varsayarak hareket etmişlerdir. Eşzamanlı olarak AB de, bu duruma kayıtsız kalmamış, sözkonusu devletlerle ilişkileri geliştirme çabası içinde olmuştur. Diğer taraftan, Avrupalılaşıma kavramı, son yıllarda gündemde olmakla birlikte, özellikle Maastricht Anlaşması'nın ve Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasındaki süreçte daha çok üzerine odaklanılan konu olmuştur. AB'ye aday olan ve olmayan ülkelerde süreç farklı mekanizmalarla işlese de kavram temel anlamda AB kurumları ile ilişkilerin bir sonucu olarak etkileşime giren ülkelerin iç mevzuatlarının ve devlet yapılarının, özellikle norm transferi ve

koşulluluk ilkesi AB mevzuatına benzemesi ya da dönüşmesi olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda Ukrayna dahil AB ile etkileşime giren devletler, ilişkilerin bir sonucu olarak belli oranlarda ve koşullar dahilinde Avrupalılaştırmış kabul edilmektedir. Bu süreçte AB'nin 2004'de tamamlanan Doğu genişlemesi sonrasında yeni komşularına yönelik olarak ortaya koyduğu Avrupa Komşuluk Politikası (Komşuluk Politikası) önemli bir rol oynamıştır. Doğu ve Güney komşularını kapsayan politika; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve ortak değerler ve çıkarlar temelinde ilişkileri geliştirmeyi amaçlamıştır. Sonraki süreçte komşularla ilişkilerin geliştirilmesinde Komşuluk Politikası'nın yetersiz kaldığı gözlemlenerek, bölgesel politikaların eksikliği hissedilmiştir. Bunun sonucunda, Komşuluk Politikası temelinde Doğu komşularıyla daha kapsamlı ikili ilişkiler kurmayı hedefleyen Doğu Ortaklığı girişimi oluşturulmuştur.

AB ile Ukrayna ilişkileri, Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından itibaren sürekli gelişim içinde olmuş, AB Ukrayna ile olan ilişkilerde hassas bir politika izlemiştir. Aynı şekilde Ukrayna da üyelik perspektifi umuduyla AB ile olan ilişkilerini ciddiye alarak yapıcı bir politika izlemiştir.

Bu çalışmanın amacı, Turuncu Devrim sonrası daha da derinleşen ilişkiler sonucunda, izlenen politikalar sonrası Ukrayna'nın ne ölçüde Avrupalılaştığını incelemektir. Çalışmanın birinci bölümünde Avrupalılaştırma kavramı üzerinde durulmuş, ikinci bölümde Avrupalılaştırma sürecinin komşuluk politikaları kapsamında ne şekilde işlediği ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Ukrayna'nın Turuncu Devrim sonrası Avrupalılaştırma yolunda katettiği mesafe, “ekonomik bütünleşme”, “kamu yönetimi”, “hukuk” ve “enerji ve çevre” olarak dört temel alan üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonuç bölümü ile sonlandırılmıştır.

Avrupalılaştırma Kavramının Anlamı

En yalın ifade ile Avrupalılaştırma, Avrupa'daki kültürel normların, fikirlerin ve kimliklerin dağılımının incelenmesi olarak kabul edilmektedir. Buna göre Avrupalılaştırma, belirli bir süreci tanımlamakta ve bu süreç, bilim insanlarının bakış açısına göre, aşağıdan-yukarıya, yukarıdan-aşağıya ya da her iki türü de kapsayacak şekilde karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdan-yukarıya bakış açısıyla Avrupalılaştırma, Avrupa ülkeleri arasındaki bir yakınlaşma, bütünleşme ve senkronizasyon adımlarının olması neticesinde, uluslar üstü düzeyde kendine has bir yönetim anlayışının ortaya çıkmasını ifade etmektedir. Yukarıdan-aşağıya yönü ise, AB kural ve uygulamalarının, üye ülkelerin ulusal iç sistemlerini etkilemesi anlamına gelmektedir (Samur 2008: 379-386).

Diğer taraftan, bu sürecin istikrarının bozulması hatta sürecin tamamen durması da her zaman ihtimaller arasındadır ve sürecin tersi olarak ifade edilen Avrupalılaştırma (de-europeanization) olgusuna gereken önemin verilmemesi konusunda sürekli eleştiriler yapılmaktadır. Eleştirilerin temel noktası; AB'nin, daha önceki genişleme süreçlerindeki (özellikle Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan) gözlemlenmiş Avrupalılaştırmaya eğiliminin istenmeyen ya da kötü sonuçlar doğurabileceği gerekçesiyle çok fazla odaklanılmamasıdır (Börzel & Risse 2009:11).

Avrupa Tek Senedi ve Maastricht Antlaşması Avrupalılaştırma kavramının daha çok öne çıkarmıştır (Schimmelfenning & Ulrich Sedelmeier 2018:1).

Literatürdeki Avrupalılaştırma kavramının ilk tanımına, Ladrech'in çalışmasında rastlanılmaktadır. Söz konusu çalışmada Avrupalılaştırmayı, AB'nin iç politikalarına artan öneminin bir sonucu olarak üye devletlerde politika yöneliminin değişmesine odaklanan bir açıdan bakmaktadır. Bu yaklaşıma göre Ladrech (1994:64) çalışmasında Avrupalılaştırmayı; AT'nin siyasi ve ekonomik dinamiklerini, ulusal politikanın ve politika oluşturma sürecinin örgütsel mantığının bir parçası haline getirerek politikaların yönünü ve şeklini etkileyen aşamalı bir süreç" olarak açıklamış ve bu süreçte ulusal karar vericilerin menfaat ve davranışlarını AB'nin kural ve işleyişine uyum sağlayacak şekilde yeniden oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Subotic (2011: 309-330) Avrupa'yı bir ruh hali olarak tanımlar ve Avrupalılaştırmaya bir politika süreci olarak bakar. Avrupalılaştırmanın, Avrupa ile özellikle politika değişikliklerini kapsayan bir tür etkileşim ilişkisi içerisinde olduğunu kabul eder.

Kavrama başka bir açıdan yaklaşan Sittermann (2008:3-4) ise, Avrupalılaştırmayı çoğunlukla tarihi Avrupa, kültürel Avrupa ve siyasi Avrupa olarak üç farklı düzlemde tanımlamaya çalışmaktadır. Tarihsel Avrupa için Avrupalılaştırma, Avrupa politikasının, siyasi kurumların ve yaşam biçiminin, Avrupa'nın ötesine, çoğunlukla baskı ve sömürgecilik yollarıyla aktarımını ifade ederken, Kültürel Avrupa için Avrupalılaştırmayı, çağdaş Avrupa'daki kimliklerin ulusal kimlikleri göreceli olarak yeniden şekillendirmesini anlamlandırmaktadır. Siyasi Avrupa için Avrupalılaştırma ise uluslararası siyasi kurumları kastetmektedir.

Börzel (1999:574) Avrupalılaştırma kavramını tanımlarken, "iç politika konularının, ivmelenecek şekilde, Avrupa seviyesinde politika yapımının konusu haline gelme sürecidir" ifadesini kullanır. İleriki çalışmalarında da Avrupalılaştırma kavramının tanımlamasında kullandığı süreci de açıklamaya çalışan Börzel (2002:194), üye devletlerin hem Avrupa politikası sonuçlarını şekillendirdiği hem de bunlara uyum sağladığı 'yukarıdan aşağıya' ve 'aşağıdan yukarıya' olmak üzere iki yönlü süreçleri içerdiğini belirtmektedir. İlk yöntemde,

üye ülkeler AB düzeyinde oluşturulan ve bu ülkelerin iç sistemlerinde değişikliğe neden olan politika sonuçlarını indirmektedirler (download). İkinci yönetime göre ise, üye devletler Avrupalılaştırmanın ilerleyen aşamalarında uyum maliyetlerini en aza indirmek ve iç baskıları tatmin etmek için politikalarını ve politika tercihlerini AB seviyesine yükseltmek istemektedirler (upload).

Olsen de (2003:334), Börzel'e benzer şekilde bir yaklaşımla Avrupalılaştırma kavramını kategorize ederek geniş bir listesini sunmaktadır. Olsen'e göre Avrupalılaştırmanın en az beş boyutu: 1) "Avrupa (veya AB) sınırlarının bölgesel genişlemesi" 2) "Avrupa düzeyinde kurumsallaştırma süreci" 3) "Avrupa kurumlarının (örneğin kurallar, yapılar, normlar) daha geniş dünyaya yayılması" 4) "Siyasi entegrasyon olarak Avrupa bütünleşmesi projesinin güçlendirilmesi" 5) "Avrupa düzeyindeki kurumların iç politikaya etkisi" şeklindedir.

Wallace'a göre (2000:376) Avrupalılaştırma tanımı; sınır ötesi bağlantıları yönetmek için sistematik Avrupa düzenlemelerinin geliştirilmesi ve sürdürülmesidir. Böylece bir Avrupa boyutu, Avrupa devletleri içinde siyaseti ve politikayı çerçeveleyen bütünleşik bir özellik haline gelir.

Üzerinde durulan ya da durulması gereken başka bir önemli soru da Avrupalılaştırmanın nasıl ölçülebileceğidir. Ülkelerin ne kadar değiştiğini analiz etmek için kullanılacak yedi Avrupalılaştırma derecesini gösteren liste, ülkelerin ve bunların Avrupa ile ilişkilerinin nasıl değerlendirileceğine dair genel bir görüş sunmaktadır. Kesinliği kanıtlanmış doğru bir yol ya da model olmasa da, en azından ülkelerin birbirleriyle nasıl karşılaştırılacağına dair bazı fikirler verebilir (**Hill & Wong 2011:211**):

1. *Önemli ölçüde Avrupalılaştırmış;*
2. *Avrupalılaştırmaya istekli ancak yine de kısmi veya yavaş bir süreç;*
3. *Sorunlar-alanlar (veya her ikisi) arasında zaman içinde Avrupalılaştırma derecesinde düzensizlik; görünür kümülatif etki yok;*
4. *Avrupalılaştırma yaklaşımında sürekli olarak etkili;*
5. *Avrupalılaştırmaya Dirençli - yine de bir miktar değişiklik gösterebilir;*
6. *Avrupalılaştırmayı Kaldırma - yani, Avrupa dış politikasının öne sürdüğü algılanan herhangi bir kısıtlamadan, kendisini olumlu şekilde kurtarmaya çalışmak;*
7. *Hiç Avrupalılaştırmamış.*

Komşuluk Avrupalılaşması

Komşuluk Politikası, 2004 yılındaki genişlemenin ardından oldukça çekici hale gelen Birlik üyeliği için arayış içine giren ülkelere bir seçenek olarak oluşturulmuştur. Politika doğrultusunda yapılan reformlar, ülkelerin Avrupa bütünleşmesine yönelik bağlarını güçlendirmeyi hedeflemektedir (Mikayılov 2019:44).

Komşuluk Politikası'nın uygulamaları, demokrasinin teşviki ve sektörel işbirliği arasında ayırım yapan genişleme planını takip etmektedir. Genişleme sırasında kapsamlı bir sektörel işbirliği fikrinin aksine, Komşuluk Politikası, AB'nin ülkeye özgü Eylem Planlarında, çeşitli derecelerde değerlendirilmiş öncelikler listesinde yüksek olan belirli alanlara odaklanmaktadır (Emerson 2004:7). Bu anlamda Komşuluk Politikası'nın Avrupalılaşma kapsamında AB'nin stratejik çıkarlarını destekleyen, demokrasi teşviki, ekonomik işbirliği ve adalet ve iç işleri olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır (Gawrich & diğerleri 2009:9-11):

- Demokrasi aktarımı, AB ile ülkeler arasındaki ilişkilerde daima gündem ana maddesini oluşturmuştur. Özellikle komünist rejimle yönetilen eski Doğu Bloku ülkelerinin demokrasiye geçiş süreçleri incelendiğinde, AB demokrasi teşvikinin payı büyüktür. Yukardan aşağıya ve aşağıdan-yukarıya mekanizmalarla sağlanmaktadır. Yukarıdan aşağıya stratejisinin araçları politik diyalog ve resmi ifadelerdir. AB, düzenli zirveler, komite toplantıları ve müzakereler gibi bağlantıyı geliştirmeye çalışmaktadır. Bu stratejinin çeşitli boyutlarıyla ele alınmaktadır. AB'nin Komşuluk Politikası uygulanan ülkelerinde cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleriyle ilgili açıklamaları, hukukun üstünlüğü alanındaki temel yorumları (özellikle yolsuzluk) ya da çapraz kontrol denilen, yükümlülükler hakkında AGİT ve Avrupa Konseyi tarafından yapılan denetimler örnek verilebilir. Aşağıdan yukarıya stratejisinin araçları, devlet dışı aktörleri ve üst düzey siyasete ait olmayan sivil toplum, eğitim sistemi ve medyayı desteklemelidir. Sivil toplum ve eğitim sistemi ile ilgili olarak Komşuluk Politikası, sırasıyla TACIS / EIDHR ve TEMPUS aracılığıyla finansal destek sunmaktadır. TACIS, aşağıdan yukarıya doğru demokrasi teşviki için altyapı yardımına ve EIDHR ile birlikte anılırken TEMPUS, yüksek öğrenim modernizasyonuna, Avrupalı öğrenciler ile diğer ülkelerin öğrencileri arasındaki iletişimin sağlanmasında ve dolayısıyla Doğu ile Batı arasındaki bağlantıya yardımcı olarak kabul edilmektedir. Bu programların uzun vadeli yapısı gereği, Komşuluk Politikası faaliyetlerinin öncesi ve sonrası dönemle karşılaştırılmasını sağlar. Son olarak, medya özgürlüğü komşu ülkelerde demokrasiyi desteklemenin önemli bir parçasıdır. AGİT'in aksine, AB medya desteğine oldukça önem vermekle birlikte, medya desteği aracını demokrasinin teşviki için merkezi bir araç olarak görmektedir.

• Ekonomik işbirliği: Bu boyut AB, Komşuluk Politikası yürütülen ülkelerle ekonomi alanlarında işbirliğini derinleştirerek bu ülkelerin serbest piyasa ekonomisine geçişlerini hızlandırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda İkili Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşmaları ya da Çok Taraflı Basit Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmaktadır ve AB ile üçüncü ülkeler arasında bir ortak pazarın oluşturulması amaçlanmaktadır. Ancak Komşuluk Politikasının tarafı ülkelerle AB arasındaki ekonomik bütünleşmenin geleceği hakkında tartışmalar mevcuttur. Tartışmalar özellikle bütünleşme modelleri ve Dört Serbestliğin (Mal, Sermaye, İşgücü ve Hizmetin serbest dolaşımı) konularına yoğunlaşmaktadır. Mevcut durumda ekonomik bütünleşme, temel bir ticaret bileşenine ve AB veya Komşuluk Politikası sahibi ülkelerin çıkarlarına bağlı olarak özel işbirliği programlarından öteye gidemeyen bir araç olmaya devam etmektedir.

• Adalet ve iç işleri: Politika çerçevesinde bu alanlarda yapılan düzenlemelerin, AB ile uyum derecesi incelenerek sözkonusu ülkelerin ne kadar Avrupalılaşa-bildiğini değerlendirilmesi olarak ifade edilebilir. Adalet ve İşbirliği aracı, suç ve uyuşturucu kaçakçılığı karşı adli ve polis eğitiminin desteğiyle mücadele eden göç ve sınır politikasıdır. Özellikle organize suç, terör, düzensiz göç ve mülteciler sorunlarının çözümü için gerekli olan işbirliği, AB tarafından önemsenmektedir. Adalet ve İşbirliği alanındaki politika düzenlemeleri bazı belirgin özelliklere sahiptir. İlk olarak bazı sorunlar AB'nin öncelikli olarak iç güvenlik çıkarları için önemlidir (örneğin organize suç, yasadışı göç, Schengen rejiminin güvence altına alınması). İkincisi, bu politika hem kısa vadeli bir güvenlik stratejisi hem de iyi yönetim, demokrasi ve sosyo-ekonomik dönüşüm için uzun vadeli bir girişimdir olarak kabul edilmektedir. Son olarak, çok egemenliğe duyarlı bir politika alanıdır. Bu nedenle, politika değişiklikleriyle ilgili birçok talep, sınır politikası veya polis işbirliği gibi temel devlet işlevlerini etkilemektedir.

AB ve Komşuluk Politikası yürütülen ülkeler arasındaki Avrupalılışmanın, işbirliğini derinleştirmek ve AB yapıları ve Avrupa müktesebatıyla yakınlaşmayı sağlamak için kurumsal yönü önem arz etmektedir. Birlik, AKP merkezinde, ortak ülkeler ile müzakere edilmiş ikili Eylem Planları yer almaktadır.

Komşuluk Politikasının devamı niteliğinde olan ancak bölgesel olma özelliğini taşıyan Doğu Ortaklığı da Ukrayna'nın Avrupalılışması bağlamında 2020 yılına kadar dört amacı bünyesinde barındırmaktadır: ekonomik kalkınma ve pazar fırsatları; güçlendirilmiş kurumlar ve iyi yönetim; iletişim, enerji-genetik verimlilik, çevre ve değişim-değişim; hareketlilik ve insanlar arasındaki temaslar. Sözkonusu amaçlar doğrultusunda ekonomilerin büyümesi ve istikrarı, sosyal güvenliği sağlamlaştırılması ve iç mevzuatın modernizasyonu öngörülmektedir.

AB ve AKP ülkeleri arasındaki, özellikle son yıllarda yoğunlaşan kurumsal ilişkilere Komşuluk Politikasının ve Doğu Ortaklığı'nın hem etkisi hem de verimliliği konusunda ortak bir inanış mevcuttur. Bununla birlikte, özellikle Eylem Planları yoluyla, Komşuluk Politikası ve Doğu Ortaklığı çerçevesinde AB ve sozkonusu ülkeler arasındaki kurumsal işbirliğinin, belirli reformları, yasal yaklaşımı ve karşılığında toplam iç değişimi teşvik etmeye nasıl katkıda bulunduğu altını çizmektedir.

AB ve bahsi geçen ülkeler, Doğu Ortaklığı'nın yeni bir ivme kazandığı 2013 Vilnius Zirvesi'nden sonraki dönemde Ortaklık Anlaşmalarının imzalanmasıyla ilişkilerini güçlendirmiştir. Ortaklık Anlaşmaları, ortak ülkelerin yasalarını ve politikalarını AB müktesebatıyla uyumlu hale getirmeleri ve “yumuşak yasalardan katı yasalara” geçişi işaret etmeleri için ayrıntılı ve bağlayıcı hükümler içeren türlerinin en uzun ve en ayrıntılı anlaşmalarıdır.

Ortaklık Anlaşması'nın imzalanması, Avrupa bütünleşmesi yolunda önemli siyasi maliyetler gerektirmektedir. Bu anlamda üyelik perspektifi olmadan ülkelerin, böyle bir değişim sürecine sıcak bakmamaları kaygısı bulunmaktadır (Kelley, 2006).

Turuncu Devrim Sonrası Ukrayna'nın Avrupalılaşıma Sürecinde Kaydetiği Gelişmeler

Bağımsızlığını kazandıktan sonra yarı-başkanlık sistemi ile yönetilen Ukrayna'da Rusya yanlısı söylemleri ile bilinen aday Viktor Yanukoviç'in 2004'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması üzerine halk sokaklara dökülmüştür. Muhalefet ve sivil toplum kuruluşları seçime hile karıştırıldığını iddia etmiş, hükümete karşı büyük bir kitlesel seferberlik düzenlenmiş ve Ukrayna'nın çeşitli bölgelerinde büyük protesto gösterileri yapılmıştır. Katılımcıların protestolarda Batı yanlısı seçim adayını Viktor Yuşçenko'nun partisinin rengi olan turuncu rengi kullanması ve seçim sonuçlarına tepkilerin devrim başlatma hareketi olarak yansıtılması ile eylem tarihe “Turuncu Devrim” adı ile geçmiştir.

Ukrayna halkına iyi yönetim ve istikrar vaat eden Turuncu Devrim ülkenin AB yönlü iradesini güçlendirse de, günümüze kadar devam eden ve iç savaştan Kırım'ın Rusya tarafından ilhakına kadar uzanan karmaşık bir dönemin de başlangıcı olmuştur.

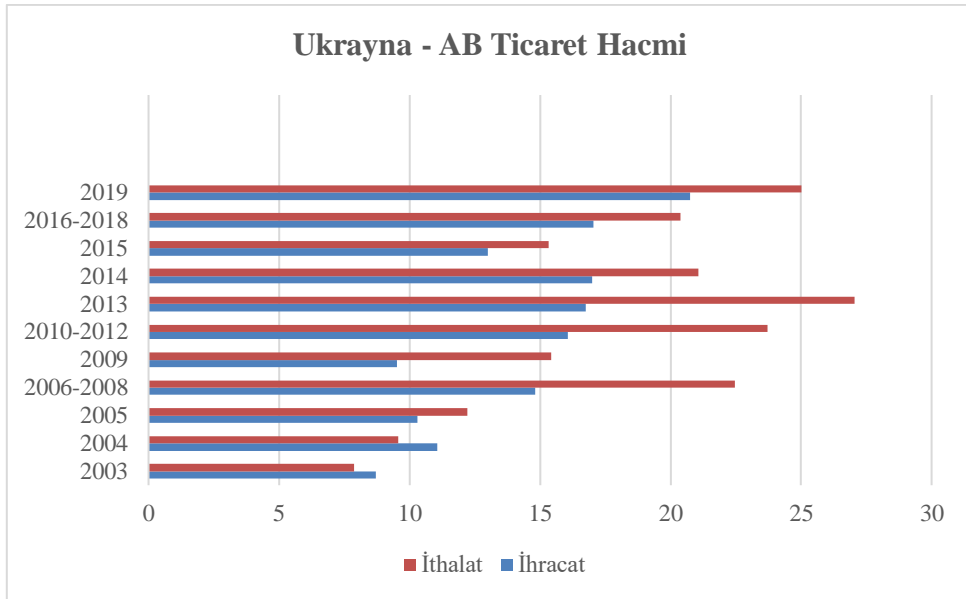
Diğer taraftan, ekonomik ve siyasi bakımdan istikrar içerisindeki komşu Ukrayna devleti, AB için son derece önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda şimdiye kadar Birlik ile Ukrayna arasında birçok belge imzalanmıştır. 1994 tarihli Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (OİA), AB-Ukrayna ilişkilerinin yasal çerçevesini oluşturmuş, 2008'de ömrünü tamamlayan OİA'nın yerine derinleştirilmiş serbest

ticaret ve vizesiz geçiş rejimi odaklı yeni nesil Ortaklık Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Böylece, iki taraf arasındaki ilişkilerin işbirliğinden bir ortaklığa dönüşümü hedeflenmiştir. Bu anlamda Ukrayna'nın Avrupalılaşma yönünde yeni bir dönemin de başlangıcını oluşturmaktadır.

Ekonomik bütünleşme: AB ile ortaklaşa yürütülen politikaların değerlendirilmesini içeren İlerleme Raporlarında Ukrayna, birçok konuda eleştiri almış olsa da genel itibarıyla olumlu bir gelişim sergilemiştir.

Ukrayna'nın DTÖ'ye katılımı AB ile daha yoğun ticaret ilişkilerinin geliştirilmesine ve ülkedeki iş ortamının Birlik ile uyumlu hale getirilmesine olanak vermiştir (Şekil 4).

Şekil 1. AB-Ukrayna İhracat-İthalat Değerleri

Kaynak: Ukrstat, 2020

Ukrayna'nın bu anlaşmayı imzalaması, Avrupalılaşma sürecine doğrudan etkinin bir örneğidir, çünkü ilgili anlaşmayla ek ticaret yararları karşılığında iç pazardaki AB müktesebatına katılma taahhüdünü üstlenmiş ve ilgili ticari avantajların, insan haklarına veya temel özgürlüklere saygının uygulanmasında bir kesinti sözkonusu olduğunda AB tarafından askıya alınacağını kabul etmiştir (Mихель 2019: 4.) Dolayısıyla koşulluluk prensibiyle de olsa, AB Ukrayna'nın Avrupalılaşması konusunda azami çaba göstermiş, Ukrayna da özellikle yerel ekonomik mevzuatı dahilinde yapısal reformları gerçekleştirmeyi ve AB yasalarını ve politikalarını benimsemeyi büyük ölçüde başarmıştır.

Kamu yönetimi: Ukrayna kamu yönetimi bağımsızlıktan itibaren ciddi değişiklikler yaşamıştır. Bununla birlikte, bağımsızlıktan beri uygulanan kamu yönetimi reformları, Sovyet geçmişinden miras alınan devlet işleyişinin merkezine nüfuz edemediklerinden etkileri çok yetersiz kalmıştır. Oysa kamu yönetimi alanındaki reformlar, Sovyetler'den kalma merkez ekonomiden pazar ekonomisine geçiş sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla çağdaş ve etkili bir kamu yönetim sistemi olmadan hiçbir piyasa reformu başarılı olmayacaktır (Slukhai & Borshchenko 2019: 185).

2014'de göreve gelen Ukrayna hükümeti, OİA kapsamında ülke kamu yönetiminin, güvenilirlik ve öngörülebilirlik (yasal kesinlik), açıklık ve şeffaflık, hesap verebilirlik ve verimlilik ve etkinlik olarak bilinen Avrupa temel kamu politikası ilkeleri doğrultusunda geliştirilmesi için yeni bir yol haritası çizmiştir. Kamu yönetimi alanındaki reform isteği, Eylül 2014'te Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi "Ukrayna 2020" belgesine "şeffaf bir kamu yönetimi sistemi kurmak, profesyonel bir kamu hizmeti enstitüsü oluşturmak ve etkinliğini sağlamak" şeklinde yansımıştır (Президент України, 2015). Ardından 2016 yılında Ukrayna Bakanlar Kurulu, 2021 yılına kadar geçerli olan Kamu İdaresi Reform Stratejisini kabul etmiştir. Bu belge, bakanlıkların devlet politikasının oluşturulması üzerinde yoğunlaşması; hükümet kararlarının kalitesinin yükseltilmesi; devlet işlevlerinin ulusal düzeyde açık bir şekilde yürütülmesi ve tanımlanması; idari hizmet sunumunun iyileştirilmesi; profesyonel kamu hizmeti oluşumu gibi reform yönergelerini kapsamaktadır (Кабінет Міністрів України, 2016).

Sonuç itibariyle, Ukrayna hükümeti kamu yönetimi reformları ile bazı olumlu sonuçlar elde etse de, sonuçların sürdürülebilir olması ve sosyal refahın artırılmasına katkıda bulunmak için çok daha fazlası yapılmalıdır.

Hukuk: Bağımsızlık sonrası Ukrayna'nın sahip olduğu temel zorlukların arasında, demokratik bir siyasi sistem içinde, güçler ayrılığı ile desteklenmiş tutarlı, adil ve bağımsız bir yargı kurulması büyük yer kaplamaktadır. Gerçekten de yargı reformu, 9 Kasım 1995 tarihinde Avrupa Konseyi'ne katıldığından beri Ukrayna'nın üstlendiği önemli taahhütlerden biri olmuştur. Ukrayna hukuk sisteminin Avrupalılaşması, 1991'de bağımsızlığın kazanılmasından sonra başlasa da Avrupa standartlarının demokrasi ve insan hakları alanında ulusal uyum mevzuatının sağlanması için ilk adımlar Konsey'e üye olduktan sonra gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Ukrayna iç hukuk sisteminde; cezai, cezaevi ve sosyal mevzuatın değiştirilmesi, ölüm cezasının kaldırılması ve ceza muhakemesi usulü ile medeni usul kanununun kabul edilmesi gibi önemli değişikliklere yapmıştır.

Ukrayna'nın en başından AB'ye katılma arzusu, Ukrayna hukuk sisteminin reformu üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu sürecin temel bileşeni, Avrupa standartlarına uygun olarak Ukrayna yargısının işleyişidir ve "Avrupalılaşmış" Ukrayna mahkemeleridir. Ukrayna yargı sistemine göre

"Avrupalılaşma", uluslararası hukuk ve AB hukukunun temel ilkelerinin tutarlı bir şekilde uygulaması olarak anlaşılmaktadır. Ancak, Ukrayna yargı sistemi, uluslararası ve AB yasal standartlarını kullanma konusundaki isteksizliği yüzünden sürekli eleştirilmektedir (Petrov & Kalinichenko 2011:351).

Enerji ve çevre: AB'nin gaz ihtiyacının yaklaşık yüzde 20'si Rusya'dan taşındığı için, Ukrayna önemli bir geçiş ülkesidir. 2005 tarihli AB - Ukrayna Enerji Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı Ukrayna'nın enerji sektörünün, AB ve Ukrayna'nın kademeli bir şekilde birleşmesini ve AB iç enerji pazarına girişini hedeflemiştir. Bu kapsamda nükleer güvenlik, elektrik ve gaz piyasalarının bütünleşmesi, enerji kaynaklarının güvenliği ve hidrokarbonların geçişi ve kömür sektöründeki güvenlik ve çevre standartları olmak üzere dört ana amaç belirlenmiştir (Avupa Komisyonu 2005:1).

Yıllık ilerleme raporlarında, Mutabakat Zaptı kapsamında belirlenen amaçlar çerçevesinde Ukrayna'nın olumlu gelişme sağladığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Ukrayna'da faaliyet gösteren tüm nükleer santrallerde nükleer güvenlik seviyesinin tatmin edici bir şekilde artırılmasına ve ülkenin 2011 yılında Enerji Topluluğu'na üye olması enerji ve çevre konularında Avrupalılaşmayı ileriye götürmüştür.

Ukrayna ve AB Kasım 2016'da ülkenin AB enerji piyasasına tam bütünleşmesini teşvik etmenin yanı sıra karşılıklı enerji güvenliği ve çevresel sürdürülebilirliği artırmayı amaçlayan Stratejik Enerji Ortaklığı Mutabakat Zaptı imzalamıştır (Ukrayna Dışışleri Bakanlığı, 2017).

Enerji ve çevre ile ilgili konularda Avrupalılaşma AB-Ukrayna ortaklığında önemli bir yer tutmuş ve Ukrayna Rusya'nın elinde bulundurduğu enerji silahına karşı direnç oluşturmak için kritik bir adım olarak bu alanlardaki reformlara özellikle odaklanmaktadır.

Sonuç

Kendi sınırları içerisinde sağlamış olduğu her türlü başarıyı çevresinde bir istikrar ve refah çemberinin oluşması ile korumayı ve yaymayı arzu eden AB, bu isteğini çeşitli araçlarla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu kapsamda genişleme sonrasında üyelik perspektifi dışında kalan yeni komşular temelinde hem Birliğin güvenliğini tehdit edebilecek endişelerin ve kötü ihtimallerin ortadan kalkması adına hem de kendi değerlerini yaygınlaştırmak adına Komşuluk Politikası,

Doğu Ortaklığı, OİA gibi programlar oluşturmuştur. Sözkonusu araçlar boyut ve kapsam olarak farklılıklar arz etse bile Avrupa değerleri temelinde komşu ülkelerle gelişme ve barış odaklı ilişkiler kurmayı hedeflemiştir. Çalışmanın ilk bölümünde üzerinde durulan Avrupalılaşma süreci bu hedefe ulaşmadaki en önemli kesitlerden biri olarak kabul edilmiştir.

Komşuları arasında AB'ye üye olma isteğini en açık bir şekilde ifade eden ülkelerden biri olarak Ukrayna, dış politikasını Birlik ile iyi ilişkiler kurmak üzerine şekillendirmiş, AB de Ukrayna'nın kararlı tavrını desteklemiştir. Turuncu Devrim'im Ukrayna halkının AB yolundaki kararlı iradesini yansıtsa bile, ülkenin jeopolitik konumu ve özellikle Rusya'nın Ukrayna politikası bu isteğin gerçekleşmesini zorlaştırmakla kalmamış, onu iç savaşa ve ciddi egemenlik sorunları ile başbaşa bırakmıştır. Geline nokta Ukrayna'nın içinde bulunduğu durum, ülkenin Avrupalılaşma sürecinde katettiği mesafeye de gölge düşürmüştür. Yapılan değerlendirmelerde, Ukrayna'nın genel itibarıyla AB'nin çeşitli politika ve programlarında yer alan taahhütleri yerine getirdiği ancak birçok alanda hala ilerlemenin çok yavaş ya da hiç olmadığı kaydedilmiştir.

Diğer taraftan, Brexit, mülteci krizi gibi konular AB üye ülkeleri arasında fikir ayrılıklarını derinleştirirken, COVID-19 gibi küresel ölçekli bir salgının meydana gelmesi Ukrayna da dahil olmak üzere tüm dünya ülkelerinin öncelik ve gündemlerini değiştirmiştir. Bir nevi, Avrupalılaşma süreci, sağlık gibi hayati bir konuyu tehdit eden pandemi ve hala daha devam eden ve nihai sonuçları henüz bilinmeyen etkilerinin gölgesinde kalmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Ukrayna'nın Avrupalılaşma yönünde yeni bir aşama kaydedeceği çok mümkün görünmemekle birlikte, mevcut koşullarda bu yönde elde ettiği kazanımları muhafaza etmek için azami çaba sarfetmesinin en iyi seçenek olacağı söylenebilir.

Kaynakça:

- Avrupa Komisyonu (2005). "Memorandum of Understanding (MoU) on a Strategic Energy Partnership Between the European Union together with the European Atomic Energy Community and Ukraine", https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/mou_strategic_energy_partnership_en.pdf (25.06.2020)
- Börzel, T. & Risse, T. (2009). "The Transformative Power of Europe: The European Union and the Diffusion of Ideas", KFG Working Paper Series No 1, Berlin
- Börzel, T. (2002). "Pace-Setting, Foot-Dragging, and Fence-Sitting: Member State Responses to Europeanization", *Journal of Common Market Studies* 40(2): 193-214
- Börzel, T. (1999). "Towards Convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanization in Germany and Spain", *Journal of Common Market Studies* 39(4): 573-596
- Delcour, L. & Wolczuk, K. (2013). "Beyond The Vilnius Summit: Challenges For Deeper EU Integration With Eastern Europe", Policy Brief, European Policy Centre, https://www.files.ethz.ch/isn/172398/pub_3889_beyond_the_vilnius_summit.pdf (17.10.2020)
- Emerson, M. (2004). "ENP: Strategy or Placebo?", CEPS Working Paper No 251, Centre for European Policy Studies
- Gawrich, A., Melnykovska, I & Schweickert, R. (2009). "Neighbourhood Europeanization Through ENP: The Case of Ukraine", KFG Working Paper Series No 3
- Hill, C. & Wong, R. (2011). Many actors, one path?, *National and European Foreign Policies*, (Ed. Reuben Wong ve Christopher Hill), NY: Routledge: New York
- Kelley, J. (2006). "New Wine in Old Wineskins: Promoting Political Reforms Through The New European Neighbourhood Policy", *Journal of Common Market Studies*, 44(1):29-55
- Ladrech, R. (1994). "Europeanisation of Domestic Politics and Institutions: the Case of France", *Journal of Common Market Studies* 32(1): 69-88
- Mikayılov, İ. (2019). *Avrupa Komşuluk Politikası ve Avrupalılaşıma: Azerbaycan Örneği*, Astana Yayınları: Ankara
- Olsen, J.P. (2003). *Europeanization, European Union Politics*, (ed. Michelle Cini), Oxford University Press: Oxford
- Petrov, R. & Kalinichenko, P. (2011). "The Europeanization of Third Country Judiciaries through the Application of the EU Acquis: The Cases of Russia and Ukraine", *International & Comparative Law Quarterly* 60(2):
- Samur, H. (2008). "Değişen ve Popülerleşen Bir Kavram Olarak Avrupalılaşıma", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17 (2): 379-386
- Schimmelfenning, F. & Sedelmeier, U. (2018). "The Europeanization of Central and Eastern Europe: The External Incentives Model Revisited, European", *Journal of European Public Policy* 27(2):1-20
- Sittermann, B. (2008). "Europeanisation - A Step Forward in Understanding Europe?", Working Paper Series, Westfälische Wilhelms-Universität Münster
- Slukhai, S. & Borshchenko, T. (2019). "Social Welfare Dynamics in Post-Socialist Countries: Unveiling the Secrets of Success", *Public Sector Economics* 43(2): 167-194
- Subotic, J. (2011). "Europe is a State of Mind: Identity and Europeanization in the Balkans". *International Studies Quarterly*, 55: 309-330.
- Ukrayna Dışişleri Bakanlığı (2017). Представництво України При Європейському Союзі - Співробітництво в Енергетичній Сфері, <https://ukraine.eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/energetika>, (25.05.2020)
- Ukrstat (2020). http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/zd_rik/zd_u/g_s_rik_u.html (03.09.2020)

- Wallace, H. (2000). "Europeanisation and Globalization: Complementary or Contradictory Trends?", *New Political Economy* 5(3): 369-382
- Кабінет Міністрів України (2016). Деякі питання реформування державного управління України. Розпорядження від, № 474-р, <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-p#n9> (23.05.2020)
- Міхель, Р. (2019). "Європейська Політика Сусідств як Інструмент Європеїзації України", *Економіка та держава*, No: 11: 34-38
- Президент України (2015). Про Стратегію сталого розвитку "Україна-2020", Указ від 12 січня 2015 р. № 5 / 2015, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/5/2015> (23.05.2020)

SUMMARY**Ukraine after the Orange Revolution and Europeanization****Ahmet Nazmi USTE****Dokuz Eylul University, Department of Public Administration, Turkey****Ulviyye AYDIN****Manisa Celal Bayar University, Department of Political Science and
International Relations, Turkey****Abdurrahman RASGEN****Dokuz Eylul University, Institute of Social Sciences, Public
Administration MBA Programme, Turkey**

Europeanization is defined as a harmonization or transformation of the legislation of the countries interacting with the EU with/into EU legislation. Europeanization has become a common concept in the literature regarding the expansion and deepening processes attracting an attention of researchers. On the other hand, after the 2004 Eastern enlargement, a European Neighborhood Policy (ENP) has been launched to build a relationship with the new neighboring countries and the countries' Europeanization has been observed a certain extent by means of the ENP. Gaining its independence in 1991, Ukraine has oriented its foreign policy towards an integration with the West and has made it a goal to become a member of the EU. 2004 Orange Revolution and implementation of the ENP afterwards has deepened the bilateral relations between the EU and Ukraine, reviving Ukraine's membership vision to the Union.

In this study, the transformation of Ukraine's domestic legislation particularly after the Orange Revolution has been investigated within the scope of implemented policies, joint action plans and prepared cooperation projects and an extent of its Europeanization has been examined in four main areas as economic integration, public administration, law, energy and environment.

Key words: Europeanization, European Union, Ukraine, Western integration, Orange Revolution, cooperation projects

РЕЗЮМЕ

Процесс Европанизация Украины после Оранжевой революции

Ахмет Назми УСТЕ

Университет Докуз Эйлул, факультет государственного управления, Турция

Ульвия Санили АЙДИН

Университет Манисы Джалал Баяр, факультет политологии и международных отношений, Турция

Абдуррахман РАСГЕН

Университет Докуз Эйлул, отдел магистратуры Института социальных наук, Турция

Европеизация определяется как сходство или соответствие законодательства стран, взаимодействующих с Европейский Союзом с законодательством ЕвроСоюза. Европеизация стала общим понятием в литературе, связанной с процессами расширения и углубления, и привлекла внимание исследователей. С другой стороны, после экспансии на Восток в 2004 году была создана Европейская политика соседства, которая будет реализовываться с новыми соседями, и было замечено, что страны, включенные в программу, стали более европеизированными благодаря этой политике. Украина, получившая независимость в 1991 году, построила свою внешнюю политику на интеграции с Западом и сделала членство в ЕС своей главной целью.

В этой статье исследуется степень европеизации Украины в четырех ключевых областях: трансформация внутреннего законодательства и экономическая интеграция, управление, право, энергетика и окружающая среда, посредством политики, совместных планов действий и проектов сотрудничества после оранжевой революции.

Ключевые слова: Европеизация, ЕвроСоюз, Украина, Западная интеграция, Оранжевая революция, проекты сотрудничества